

QUALITATIVE METHODS FOR HEALTH SERVICES RESEARCH

Teodora Dimcheva

Department of Medical Informatics, Biostatistics and e-Learning, Faculty of Public Health,
Medical University – Plovdiv, Bulgaria, teodora.dimcheva@mu-plovdiv.bg

Abstract: The concept of quality in health care is multidimensional and complex, and some of the questions that relate to the quality of care or services may not be amenable to quantitative measurement. Qualitative research is widely used in social research, providing the opportunity to answer these kinds of questions in the form of "stand-alone" or independent research projects, and as an addition to quantitative research. This article aims to inform academic and non-academic healthcare researchers, and healthcare professionals regarding qualitative research, its significance, and applicability in the field of healthcare. Quantitative research focuses on testing the validity of hypotheses established by the researcher to identify the causal relationships of a specific phenomenon and discovering laws to predict that phenomenon. In contrast, qualitative research aims to discover and explore new hypotheses or theories based on a deep understanding of the meaning of a specific phenomenon. As such, qualitative research attempts to accept various environmental factors naturally. This article may contribute to the more active use of qualitative research in the field of medicine and healthcare, as well as to the correct interpretation of qualitative research.

Keywords: Qualitative health research; grounded theory; qualitative methods; research design

КАЧЕСТВЕНИ МЕТОДИ ЗА ПРОУЧВАНЕ НА ЗДРАВНИТЕ УСЛУГИ

Теодора Димчева

Медицински университет – Пловдив, България, Катедра „Медицинска информатика,
биостатистика и електронно обучение“, Факултет по Обществено здраве, teodora.dimcheva@mu-plovdiv.bg

Резиме: Концепцията относно качество в здравеопазването е многомерна и сложна и някои от въпросите, които се отнасят до качеството на грижите или услугите, не винаги подлежат на количествено измерване. Качествените изследвания намират широко приложение в социалните изследвания, като предоставят възможността за отговор на този вид въпроси под формата на „самостоятелни“ или независими изследователски теории, както и допълнение към количествените изследвания. Тази статия има за цел да информира научните изследователи и здравните специалисти по отношение на качествените изследвания, тяхното значение и приложимост в областта на здравеопазването. Количествените изследвания се фокусират върху тестването на валидността на хипотезите, установени от изследователя, за да идентифицират причинно-следствените връзки на конкретно явление и откриването на закони за прогнозиране на това явление. За разлика от това, качественото изследване има за цел да открие и изследва нови хипотези или теории, базирани на дълбоко разбиране на значението на конкретно явление. Като такива, качествените изследвания се опитват да приемат различните фактори на околната среда по естествен начин. Този обзор може да допринесе за по-активното прилагане на качествените изследвания в областта на медицината и здравеопазването, както и за правилното интерпретиране на качествените изследвания.

Ключови думи: Качествени здравни изследвания; обоснована теория; качествени методи; изследователски дизайн.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Понятието „изследване“ варира според различните научни изследвания и учените и е много трудно да се даде едно единствено определение. Според Oxford English Dictionary „изследването“ това е „внимателно проучване на дадена тема, с цел откриване на нови факти или информация за нея“ (Oxford Learner's Dictionaries, n.d.), докато Речникът на Уебстър определя изследването като „задълбочено проучване или изследване и експериментиране, насочено към откриване и тълкуване на факти, преразглеждане на общоприети теории или закони в светлината на нови факти или практическо приложение на нови такива“ (Merriam-Webster, n.d.). Нещо повече, изследването е широко дефинирано понятие, като процес за решаване на нерешени проблеми, с цел разширяване на човешкото познание.

По-задълбочено разбиране на изследването може да се получи чрез изследване на неговите видове и причините за провеждането му (Pyo et al, 2023).

Научното изследване в най-общия смисъл представлява процес на изучаване на определен обект (предмет или явление), с цел да се разкрият закономерностите на неговото възникване, развитие и преобразуване в интерес на обществото.

Изследванията в областта на здравеопазването от своя страна представляват систематично проучване, предназначено да генерира надеждни доказателства относно проблеми в областта на медицината и здравеопазването. Съществуват три основни подхода за провеждане на изследвания в областта на здравеопазването: количествен, качествен и смесен методичен подход.

Количественото изследване е подход, който разчита на методите на естествените науки, които дават числени данни и абсолютни факти. Целта му е да установи причинно-следствена връзка между две променливи чрез използване на математически, изчислителни и статистически методи.

Качественото изследване е метод, който предоставя прозрения и разбиране за създаването на научните хипотези. То представлява неструктуриран, изследователски метод, който изучава изключително сложни явления, чиито тълкуване е невъзможно да се изяснят посредством количествените изследвания. Въпреки това подпомагат изследователите, чрез генериране на идеи или хипотези за провеждане на количествените изследвания. Качествените изследвания се използват за придобиване на задълбочено разбиране на човешкото поведение, опит, нагласи, намерения и мотивации, въз основа на наблюдение и интерпретация, за да се установи начинът, по който хората мислят и чувстват. Това е форма на изследване, при която изследователят придава по-голяма тежест на възгледите на участниците.

Количествените изследвания се фокусират върху тестването на валидността на хипотезите, установени от изследователя, за да идентифицират причинно-следствените връзки на конкретно явление и откриването на закони за прогнозиране на това явление. За разлика от тях, качественото изследване има за цел да открие и изследва нови хипотези или теории, базирани на дълбоко разбиране на значението на конкретно явление. Като такива, качествените изследвания се опитват да приемат различните фактори на околната среда по естествен начин.

Изследването чрез смесени методи, третият методологичен подход, включва събиране и анализ както на качествена, така и на количествена информация с цел да се разрешат различни, но свързани помежду си изследователски въпроси или понякога на едни и същи въпроси.

Следователно здравните изследвания включват всяко изследване, насочено към разбирането на човешкото здраве, здравното поведение или здравните услуги, независимо от отправната точка. Какво се има предвид под „качествено“ изследване е може би по-спорно. Някои виждат разделението между „количествени“ и „качествени“ подходи като погрешно и може би е невъзможно (и безполезно) да се характеризират качествените изследвания по начин, който е напълно отделен от количествените изследвания (Denzin & Lincoln, 2005).

Тази статия има за цел да информира научните изследователи и здравните специалисти по отношение на качествените изследвания, тяхното значение и приложимост в областта на здравеопазването.

2. КАЧЕСТВЕНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Все по-голям става дяла на изследователи от различни научни направления, които използват качественото изследване като метод на изследване за разбиране на човешкото поведение и преживявания (Denzin & Lincoln, 2005; Creswell, 2013). Според Munhall, „Качественото изследване включва широко формулирани въпроси за човешкия опит и реалност, изучавани чрез продължителен контакт с индивида в естествената му среда и генериране на богати, описателни данни, които ще ни помогнат да разберем опита на тези индивиди“ (Munhall, 2012).

3. ЗНАЧИМОСТ НА КАЧЕСТВЕНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Методиката при провеждането на качественото изследване дава отговор на изследователските въпроси „как“ и „защо“ при вземането на решения, а не „какво“, „кога“ и „къде“ да бъде изучавано (Denzin & Lincoln, 2005). За разлика от количествените методи, целта на качественото изследване е да изследва, опише и обясни явленията, по начини, които осмислят сложната реалност. Здравните интервенции, пояснителните здравни модели и медицинските социални теории могат да бъдат разработени като резултат от качествените изследвания (Mays & Pope, 2000). Същността на качественото изследване се състои най-вече в разбирането на човешкото поведение. При този тип изследвания от първостепенно значение е набирането на факти, нестоящи на повърхността, често скрити и неосъзнати и за самите респонденти. Водещата техника за тези

методи е дълбинното сондиране, при което с въпросите си изследователят следва мисленето на изследваните обекти до изчерпването им като източник на информация.

Субективният характер на събирането на данни при качествени изследвания може да повдигне въпроса относно надеждността им. За събирането на информация при количествените изследвания се използват най-вече структурирани въпросници с множество от възможности за подбор и анализ на данните. За разлика от тях, при качествените изследвания събирането на информация и анализа на данните зависят най-вече от изследователската интерпретацията относно опита и преживяванията на пациентите. Въпреки това има много начини за повишаване надеждността на качествените изследвания.

Внедряването на качествените изследвания в първичното здравеопазване е постепенна, като някои автори работят върху това да образуват в частност и медицинските професионалисти, относно значимостта на подобни изследователски методи (Maus & Pope, 2000). В резултат на това качествените изследвания са подложени на интензивен контрол и са критикувани остро. Isbister (2000) в писмо до British Medical Journal споменава, че „качеството в качествените изследвания е мистерия за много изследователи на здравните услуги“. Възможно е авторът да е изразил собствената си пристрастност, но за да се убедят медицински и здравни изследователи, както и финансиращите организации във валидността и качеството на това изследване, критиките са били адресирани към тях.

4. РАЗЛИКИ МЕЖДУ КОЛИЧЕСТВЕНИТЕ И КАЧЕСТВЕНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Количествените и качествените форми на изследванията варират в зависимост от техните основни цели. Те по никакъв начин не се противопоставят едно на друго, вместо това тези два метода са като двете страни на една и съща монета, (Polit & Beck, 2008; Nieswiadomy, 2012; Tavakol & Sandars, 2014). Критичните разлики между количествените и качествените изследвания са обобщени в таблица 1.

Табл. 1. Различия между количествените и качествените изследвания.

Области	Количествени изследвания	Качествени изследвания
Същност	Предполага се, че има една единствена действителност.	Предполага наличието на динамична и многостранна действителност.
Цели	Тестване и потвърждаване на хипотези.	Изследване и разбиране същността на явленията.
Методи за набиране на информация	Прецизно структурирани методи като въпросници, скали за измерване и др.	Полуструктурирани като задълбочени интервюта, етнографски наблюдения и дискусии във фокус-групи.
Дизайн	Предварително определен и детерминиран дизайн на изследването.	Гъвкав дизайн, даващ възможност за реструктуриране на изследването.
Обосновка	Дедуктивен процес за проверка на хипотезата.	Предимно индуктивно разработване на теория или хипотеза.
Фокус	Концентриране върху изходните резултати и прогнозирането на причинно-следствените връзки.	Концентриране върху процеса на провеждане, а не върху резултатите от изследването.
Тестване	До голяма степен се разчита на методи и анализи на произволни извадки.	Основат на методи за целенасочено събиране на данни.
Определяне на размера на извадката	Предварително изчисляване на размера на извадката.	Събиране на данни, докато се постигне насищане на данните.
Размер на извадката	Относително голям.	Малък размер на извадката, но проучен в дълбочина.
Анализ на данните	Базирано на променливите чрез използване на статистически или математически методи за анализ.	Нестатистически описателни методи за тълкуване на конкретни казуси.

5. КАЧЕСТВЕНИ ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ВЪПРОСИ И ЦЕЛИ

Формулирането на въпросите в качествените изследвания са индикативни, отворени и с проучвателна цел. Добре формулираните изследователски въпроси сформират основата за избор и разработване на протокола на проучването, насочвайки избора на дизайн и методите за събиране на информация. Препоръчва се да няма повече от пет до седем подвъпроса. Най-често прилаганата рамка при проектирането на изследователските въпроси е „PCO framework“, значението на абревиатурата идва от „P“ - популация, „C“ -

контекст на изследването и „О“ очаквани резултати, които представляват интерес за изследователя. [12] PCO дава най-добрите насоки при изготвяне на целенасочено качествено проучване.

Пример: Във въпроса „Какъв е опитът на майките при отглеждането на деца с таласемия?“, изследваната популацията са „майките на деца с таласемия“, контекстът е „отглеждане на деца с таласемия“, а резултатът, който представлява интерес за изследването е „опитът на майките.“ (Butler, Hall & Cornell, 2016)

Основната цел при формирането на изследователските твърдения в качествените проучвания е да насочат фокуса на изследването, идентифицирайки подходите за провеждането им и давайки насоки към общата цел. Качествените методи имат и друга по-далечна цел, отколкото простата констатация относно състоянието на обекта, а именно да послужат за дефинирането на хипотези и теории – важен компонент на „научното изследване като метод на мислене“, (Pyo et al, 2021; Carter & Little, 2007; Ramani & Mann, 2016; Remshardt & Flowers 2007).

Качественото изследване не изисква формулирането на априорни хипотези. В свое проучване Borimnejad и колектив, изследват жизнения опит на жени, страдащи от витилиго. Целта на това проучване е „да се изследват преживяванията на жени, страдащи от витилиго, като се използва херменевтичен феноменологичен подход“, (Borimnejad, Yekta & Nasrabadi, 2006).

Качественото изследване е предназначено да идентифицира мислите и преживяванията на изследваните лица във връзка с конкретно запитване. Тези констатации се сортират, анализират и представят, за да се идентифицират общи черти сред членовете на проучвателната група. Въпреки че качествените проучвания не са статистически ръководени като количествените проучвания, те предлагат отличителни предимства.

В рамките на здравна система, качественото изследване може да има за цел да идентифицира, какво е най-важно за пациентите и как техният опит може да бъде подобрен. Подобряването на грижите за пациентите трябва да бъде постоянна цел сред доставчиците на здравни услуги. Качествените данни играят основна роля в подкрепа на това непрекъснато подобрене чрез събиране и тълкуване на различните гледни точки на пациентите, (Rolfe et al, 2018).

6. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД КАЧЕСТВЕНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Въпреки че качественото изследване осигурява необходимата информация за различни изследователски цели, този подход включва някои трудности. Това натоварва значително изследователя и способността им да интервюират, наблюдават, документират и интерпретират данните, следователно резултатите могат да бъдат донякъде субективни.

Допълнителни предизвикателства, свързани с качествените изследвания в здравеопазването, могат да включват:

- Участие на пациента. Пациентите трябва да бъдат взети под внимание по време на проучването, включително тяхната поверителност и ниво на участие. Изследователят трябва да бъде бдителен при предизвикване тяхното участие, без да се вслушват в техните предложения или опасения, но ако пациентите не бъдат изслушани адекватно, те могат да възприемат участието си като просто символично – преживяване, наречено „символизъм“, (Rolfe et al, 2018).
- Релевантност на изучаваните единици. Изследователят трябва да гарантира, че подбора на участниците представят точно изследваната популация, включително и нейното разнообразие. Проучването трябва да е достоверно и да има възможност за пренасочване. По същество подбора на пациентите, които ще се включат в изследването трябва да бъде съобразен с техните преживявания, както и на други пациенти в подобен контекст. Това подпомага тълкуването на констатациите от сформиранията извадка като представителна за цялата популация.
- Релевантност на резултатите. Качественото проучване трябва да доведе до нови знания, които да доведат до приложимостта на резултатите. Качественото проучване има много по-малко въздействие, ако резултатите от него нямат отношение към изучаваната популация.

7. ПОЛЗИ ОТ ПРОВЕЖДАНЕ НА КАЧЕСТВЕНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

Въпреки присъщите трудности при провеждането на качествените изследвания, резултатите от тези проучвания са необходими за подобряване грижите за пациентите и тяхната удовлетвореност. Пациентите в едно проучване трябва да се разглеждат и възприемат като партньори в изследването. Техният опит трябва да бъде подходящо документиран и анализиран, за да се предоставят висококачествени анализи и констатации, (Pore, van Royen & Baker, 2002). Ползите от качествените изследвания в здравеопазването включват:

- Документиране от първа ръка на опита и преживяванията на пациентите;

- Преглед на предложенията за подобрене;
- Способността да се откриват общи опасения и желания, свързани с качеството на здравните грижи;
- Информация относно това, което е най-важно за пациентите;
- Възможност за идентифициране на препятствията, които стоят пред растежа и промяната.

Добре проведените качествени изследвания могат да предоставят база от знания, от която да се определят пътищата за растеж или промяна. Докато количествените изследвания предоставят статистическа база от корелативни или случайни данни, качествените изследвания предоставят изключително подробни лични разкази за индивидуалните преживявания. Изчерпателното описание на изследователския метод и демографията на участниците също може да подпомогне бъдещи изследователи да пресъздадат или разширят проведеното изследване, (Wafika et al, 2021).

8. ПРИЛОЖЕНИЕ НА КАЧЕСТВЕНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

Качествените изследвания в здравеопазването могат да се използват от здравните специалисти и доставчиците на здравни услуги като метод за събиране на информация при изготвянето на здравни политики и предложения относно организационни промени. Констатациите могат да се използват и за повлияване на здравната политика в извън болничното и болничното ниво, (Rolfe et al, 2018).

Качественото изследване е в състояние да обхване клиентската гледна точка на здравеопазването и да даде възможност на специалистите и доставчиците да разберат как клиентите възприемат здравните услуги, (Bryman, 2001). В резултат на това нарастващият обем от публикувани изследвания в тази област сега се използва за повлияване на здравната политика на местно и национално ниво.

Качествените подходи са особено приложими в първичното здравеопазване, когато изследователите искат да проучат въпроси, относно това, защо пациентите и здравните специалисти се държат по определен начин и да се фокусират върху чувствата, значенията и преживяванията на участниците в проучванията, (Bowling, 2002).

Например, при провеждане на количествено изследване, може да бъде изследвана „съгласуваността“ на пациентите, като за целта се измерва колко пациенти не са съгласни с дадено лечение или предписано лекарство. Този факт сам по себе си не спомага за подобряване на „съгласуваността“, а само подчертава степента на проблема. За разлика от количественото изследване, качественото проучване има за цел да проучи, защо това се случва в следствие на което, могат да бъдат генерирани идеи за решаване на възникналия проблем.

9. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Тази статия очертава някои от възможностите, които качествените изследвания могат да допринесат за подобряване качеството на здравните грижи. Подобряването качеството на здравеопазването е основен приоритет на здравните системи на повечето развити страни, но въпреки почти две десетилетия на изследвания, ефективните подходи за това остават неуловими. За да разберат по-добре човешките и организационните фактори, които влияят върху качеството и безопасността на здравните грижи, изследователите трябва да си припомнят потенциалната роля на качествените методи.

Качественото изследване обхваща набор от методи, които са били успешно използвани за изследване на проблеми свързани с предоставянето на здравни грижи от гледната точка, както на пациентите, така и на доставчиците на грижи. Качествените изследвания могат да помогнат както за очертаване на различните аспекти на „качеството“ в здравеопазването, така и за метод за набиране на информация и генериране на идеи при количествените подходи за изследване на здравеопазването.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Borimnejad, L., Yekta, Z.P., Nasrabadi, A.N. (2006). Lived experience of women suffering from Vitiligo: A phenomenological study. *Qual Rep*;11:335-41.
- Bowling, A. (2002). *Research Methods in Health: Investigating Health and Health Services*. (2nd ed). Buckingham: Open University Press.
- Bryman, A. (2001). *Social Research Methods*. Oxford: University Press.
- Butler, A., Hall, H., Copnell, B. (2016). A guide to writing a qualitative systematic review protocol to enhance evidence-based practice in nursing and health care. *Worldviews Evid Based Nurs*;13:241-9.
- Carter, S.M., Little, M. (2007). Justifying knowledge, justifying method, taking action: Epistemologies, methodologies, and methods in qualitative research. *Qual Health Res*;17:1316-28.

- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing among Five Approaches* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (Eds.). (2005). *The Sage handbook of qualitative research* (3rd ed.). Sage Publications Ltd.
- Isbister, W. (2000) Good communication is an essential part of the educational process. *British Medical Journal*; 320: 7251, 1729.
- Mays, N., Pope, C. (2000). Qualitative research in healthcare: assessing quality in qualitative research. *British Medical Journal*; 320: 7226, 50-52.
- Merriam-Webster. Retrieved from: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/research>.
- Munhall, P. L. (2012). *Nursing Research: A Qualitative Perspective*. (5th ed.). Jones & Bartlett Learning, Sudbury.
- Nieswiadomy, R.M. (2012). *Foundations of Nursing Research*. (6th ed.). Boston: Pearson.
- Oxford Learner's Dictionaries. Retrieved from: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/research_1?q=research. 2023
- Polit, D.F., Beck, C.T. (2008). *Nursing Research: Generating and Assessing Evidence for Nursing Practice*. (8th ed.). *Wolters Kluwer Health/Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia*, 796 s.
- Pope, C., van Royen, P., Baker R. (2002). Qualitative methods in research on healthcare quality. *BMJ Quality & Safety*;11:148-152.
- Pyo, J., Lee, W., Choi, E.Y., Jang, S.G., Ock M. (2023) Qualitative Research in Healthcare: Necessity and Characteristics. *J Prev Med Public Health*. 56(1):12-20.
- Pyo, J., Ock, M., Park, B. et al. (2021). Meaning and status of health-related quality of life recognized by medical professionals: a qualitative study. *J Korean Med Sci*;36(3):e20.
- Ramani, S., Mann, K. (2016). Introducing medical educators to qualitative study design: Twelve tips from inception to completion. *Med Teach*;38:456-63.
- Remshardt, M.A., Flowers, D.L. (2007). Practice matters. Understanding qualitative research. *Am Nurse Today*;2:20-2.
- Rolfe, D.E., Ramsden, V.R., Banner, D. et al. (2018). Using qualitative Health Research methods to improve patient and public involvement and engagement in research. *Res Involv Engagem* 4, 49.
- Tavakol, M., Sandars, J. (2014). Quantitative and qualitative methods in medical education research: AMEE Guide No 90: *Part I. Med Teach*;36:746-56.
- Wafika, A., Fathieh, A., Inaam, K., Arwa, F. Zumot, Manar N. (2021) Experiences of nursing students under the unprecedented abrupt online learning format forced by the national curfew due to COVID-19: A qualitative research study. *Nurse Education Today*, Vol. 100; 104829.